

ИЗМЕРЕНИЯ НА АКАДЕМИЧНАТА МОБИЛНОСТ ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА „СТАНДАРТИТЕ И НАСОКИТЕ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО В ЕВРОПЕЙСКОТО ПРОСТРАНСТВО ЗА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ” (ESG) И ОПИТЪТ НА ШУМЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

Росица П. Михайлова, Мая Д. Конова

DIMENSIONS OF ACADEMIC MOBILITY THROUGH THE PRISM OF "STANDARDS AND GUIDELINES FOR QUALITY ASSURANCE IN THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA" (ESG) AND THE EXPERIENCE OF UNIVERSITY OF SHUMEN

Rosica P. Mihaylova, Maya D. Konova

ABSTRACT: This article examines the problems of academic mobility through the prism of Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). It also presents the experience of the University of Shumen to organize and optimize the quality of education by providing opportunities for academic mobility.

KEYWORDS: academic mobility, quality, higher education

Статията е по Проект № РД-08-156/05.02.2020 г. на ШУ “Епископ Константин Преславски”, Стимулиране на международна мобилност на студенти и докторанти от специалност „Социални дейности“ – етап втори, 2020 г.

Още римският философ и писател Сенека описва ползите и благотворното влияние на пътуването като мнението му по въпроса днес откриваме в известния негов цитат „Пътуването и смяната на местата, влага нов заряд в ума“. В наши дни академичната мобилност е станала неизменна част от научния и академичен живот на студенти, докторанти и преподаватели във висшите училища по целия свят. От гледна точка на Сенека би могло да се възприеме като безспорна възможност за нови хоризонти, вдъхновения, опит, който би могъл да обогати и да отвори нови перспективи за този, който се възползва от възможностите на академичната мобилност. Особено значение и особен акцент се поставя върху нея с приемането на Болонската декларация и производните от нея процеси.

Определението за мобилност в Речник на чуждите думи в българския език, а именно „качество на мобилен“, тоест „който е подвижен или може бързо да бъде преместен“ [5, с. 416], кореспондира с концепцията на футуролога Алфин Тофлър от неговата книга „Третата вълна“ за важноста на това човекът от бъдещето да бъде гъвкав и адаптивен.

Академичната мобилност от своя страна може да бъде описана като период на обучение/преподаване и/или изследване в друга страна, различна от страната на пребиваване.

Академичната мобилност към наши дни може да бъде разгледана през призмата не само на Болонския процес, но и на Стандарти и насоки за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование (ESG). Приети през 2005 г. от министрите, отговарящи за образованието, и ревизирани през май 2015 в Ереван Стандарти и насоки за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование (ESG) поставят следните цели:

- **Те поставят обща рамка на системите за осигуряване на качеството за учене и преподаване на европейско, национално и институционално равнище;**
- **Те дават възможност за осигуряване и подобряване на качеството на висшето образование в Европейското пространство за висше образование;**
- **Те подкрепят взаимното доверие, като така улесняват признаването и мобилността в рамките на и извън националните граници;**
- **Те предоставят информация за осигуряването на качеството в ЕНЕА“ [4, с. 6].**

Така формулирани целите на тези стандарти дават възможност и поставят параметри, в които институции от различно естество да могат да регламентират своята дейност, за да се

допринесе за подобряване на качеството на висшето образование в Европа като цяло и неговото гарантиране.

Тяхното имплементиране в системата на висшето образование в България може да бъде открито в Критерии за програмна акредитация на професионално направление/специалност от регулираните професии в съответствие с ESG- част 1 (1–10) и по смисъла на чл.78, ал. 3 от ЗВО на Националната агенция по оценяване и акредитация. По конкретно внимание на академичната мобилност и ползите от нея както за преподаватели, така и за студенти, се обръща в Стандарт 4 и Стандарт 5, а именно:

- 4.1.3. *В професионалното направление са утвърдени правила за академичното признаване на периоди на обучение и практика в чужбина, свързани с мобилността на студентите в рамките на договорни взаимоотношения с чуждестранни висши училища и европейските програми за образование, обучение, младеж и спорт;*
- 5.1.4. *Съществува действаща система за насърчаване на академичната мобилност в рамките на европейските програми и двустранното сътрудничество.*

В контекста на задачите за осигуряване на качеството на обучението резултатът от мобилностите е свързан пряко с повишаване на мотивацията на студенти, докторанти и преподаватели за пълноценно участие в образователния процес, споделяне на добри практики, популяризиране на резултатите от учебната, научноизследователската и художественотворческата дейност.

В крак с изискванията на времето и процесите за подобряване на качеството на обучението във висшите училища в европейски контекст Шуменският университет „Епископ Константин Преславски“ е активен член на Програмата на Европейския съюз за реализация на студентска, преподавателска и преподавателска мобилност – „Учене през целия живот” – секторна програма Еразъм+, която е насочена към повишаване качеството на висшето образование. Програмата спомага за изграждането на Европейското пространство за висше образование и насърчава иновативните процеси и трансфера на знания и технологии във висшето образование. Във всяко основно структурно звено на Университета и във всяка катедра има координатор по програма Еразъм+, който осъществява връзката между Центъра за международно сътрудничество и преподавателския състав и студентите, популяризира програмата, подпомага студентите и докторантите при подготовката на учебните програми, проучва нагласите и желанията на студентите и докторантите за участие в мобилности и за добавяне на нови възможности за мобилност.

Институцията има разнообразни вътрешни и международни договори и проекти, съдържащи клаузи и предполагащи условия за академичен обмен и научно сътрудничество.

В контекста на предоставянето на по-широки възможности за професионална реализация и повишаването на професионалната компетентност чрез запознаване с добри образователни практики, реализирани от други висши училища в страната и чужбина, Шуменският университет създава условия за осъществяване вътрешна, междуинституционална и международна мобилност при действаща система за натрупване и трансфер на кредити.

В Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ са създадени условия за осъществяване на международна академична мобилност на студенти, докторанти и преподавателски състав. Съществуват и практики за признаване, в съответствие с принципите на Лисабонската конвенция, на квалификациите, отнасящи се до висшето образование.

Редът и организацията на процедурата по признаване на висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища се регламентират от Правилника за признаване на висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища. Работи се в сътрудничество с мрежата от Национални информационни центрове за академично признаване и мобилност ENIC-NARIC. Разработена и утвърдена е и нормативна база, изградена е административна система и са утвърдени правила за академичното признаване на периоди на обучение и практика в чужбина, свързани с мобилността на студентите в рамките на договорни взаимоотношения с чуждестранни висши училища и европейските програми за образование, обучение, младеж и спорт.

До 2017 г. вътрешната нормативна база на Шуменския университет за академичното признаване на периоди на обучение и практика в чужбина включваше: *Правилник за структурата и организацията на процеса на обучение в ШУ, Правилник за признаване на*

висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища (2012, последна актуализация 2017); Система за натрупване и трансфер на кредити (2008); Инструкция за прилагане на системата за натрупване и трансфер на кредити (2012); Инструкция за признаване и трансфер на кредити от други висши училища или специалности (2013).

За оптимизиране на разнопосочните дейности, свързани с прилагането на системата за трансфер на кредити, за конкретизиране и прецизиране на отделните процедури през 2017 г. беше разработен и приет от академичния съвет *Правилник за прилагане на системата за натрупване и трансфер на кредити в ШУ*. В него са разписани подробно процедурите, свързани с натрупването и трансфера на кредити при обучение в други висши училища в страната и чужбина. Разписани са административните структури, реализиращи дейностите по признаване и трансфер на кредити, както и свързаните с тях отговорности.

При актуализирането на Стандарта за обучение на докторанти в Шуменския университет през 2016 г. към методическия стандарт за разработване на Общ учебен план на докторска програма беше добавен текст, в който изрично се посочва:

„Забележка 1: (...)

Забележка 2: Изучаването на чужд език е задължително, освен в случаите на добро владееене на чуждата езикова система, доказано със съответния документ.

Забележка 3: Като избираема дисциплина се признават всички курсове от съответното направление, слушани в програмите за международен и междууниверситетски обмен.

Забележка 4: Като факултативна дисциплина се признават курсове от други направления, изслушани в рамките на междууниверситетска и вътреуниверситетска мобилност”.

Всички дисциплини в научната област на направлението, които студентите слушат в рамките на своята мобилност, се приравняват към сходни задължителни дисциплини от учебния план или се признават на студента като избираеми дисциплини. Дисциплините с тематика, която излиза извън рамките на професионалното направление, се признават като факултативни. Всички тези дисциплини се вписват в дипломата на студента (Глава 3, чл.29 от Правилника за натрупване и трансфер на кредити).

Изградена е действаща система за оперативно координиране, контрол и ръководство на студентската мобилност в Шуменския университет.

На университетско равнище с проблемите на студентската мобилност се занимава Центърът за международно сътрудничество, който е на пряко подчинение на зам.-ректора по международната дейност, който е и институционален Еразъм+ координатор. Информационното осигуряване на участието в програма Еразъм + се осъществява чрез поддържане на актуална информация на страницата на Програмата в сайта на Програмата - <http://erasmus.shu.bg/>. Перманентно се актуализира информацията относно: действащите договори за партньорство, кодовете за мобилност по всеки договор, електронните адреси на координаторите в основните структурни звена и катедрите; образци на документи за кандидатстване, инструкции за процедурните стъпки, които трябва да се предприемат от всеки кандидат, информация за предстоящи сесии и резултати от подбора и др.

Минимум 2 пъти в годината на ниво университет се организират дни на програма Еразъм+. От 2017 г. се организират седмици на Програмата, като всеки ден е отреден за популяризирането ѝ сред студентите и преподавателите от отделните основни структурни звена. На ниво катедри също се провеждат информационни срещи на студентите с участници в студентска мобилност.

Програма Еразъм+ се популяризира и чрез медийното отразяване на нейните предимства. Координаторите на Програмата и еразъм студенти имат редица участия в предавания на Телевизия Шумен и шуменската редакция на БНР. Препратка към Програмата има на интернет страниците на Центъра за кариерно развитие (<http://career.shu.bg/>) и на студентското академично издание Академос (<http://www.academosbg.com/>).

За стимулиране на участието на студентите, докторантите и преподавателите в международна мобилност по програма Еразъм+, както и за по-добро координиране на мобилността и улесняване на цялостната процедура по Програмата се поддържа мрежа от

Еразъм+ координатори на ниво университет, на ниво основно структурно звено и на ниво катедри, които консултират студентите и докторантите при избора на приемаща институция и изучавани дисциплини, както и при оформянето на документацията за участие и отчитане на мобилността. Техните правомощия и отговорности са разписани в Институционалната програма за действие по програма Еразъм+ и в Правилника за прилагане на системата за натрупване и трансфер на кредити в Шуменския университет.

С решение на академичния съвет през май 2020 г. е актуализирана Институционалната програма за действие по програма Еразъм+. Прецизирани са редица формулировки, свързани с организацията, администрирането на дейностите, правилата за подбор на обучаеми, преподаватели и административен състав. Добавена е информация за общите и специфичните цели на Програмата, уточнени са ключовите дейности от специален интерес за Шуменския университет. Уточнени са задачите и отговорностите на Шуменския университет като изпращаща и приемаща институция и са прецизирани задачите и отговорностите на Центъра за международно сътрудничество, институционалния Еразъм+ координатор, координаторите в основните структурни звена и катедрите. Подробно са разписани процедурите и ангажиментите, свързани със: сключването на договор за партньорство; кандидатстване, подбор, реализация и отчитане на мобилностите. Открити са специфичните изисквания към участниците в мобилността. Като приложение към документа са добавени актуализираните Критерии за подбор на преподавателите за участие в мобилност с цел преподаване и Критериите за подбор на преподавателски и административен състав за участие в мобилност с цел обучение. Актуалният вариант на документа значително допълва и прецизира информацията, предоставяна на потенциалните кандидати за участие в мобилност, подпомага планирането и подготовката за участие и е допълнителен мотивиращ фактор при вземането на окончателно решение. В синхрон със Стандарти и насоки за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование (ESG), Институционалната програма за действие по програма Еразъм+ на Шуменския университет определя приоритетните цели на студентската академична мобилност:

„Мобилностите на студентите, подкрепяни в рамките на К1, имат за цел да генерират следните резултати:

- *повишена ефективност на ученето;*
- *повишена пригодност за заетост и подобрени перспективи за професионална реализация;*
- *повишено чувство за инициативност и предприемачество;*
- *повишена увереност в собствените възможности и самочувствие;*
- *усъвършенствани чуждоезикови компетентности;*
- *повишена межкултурна осведоменост;*
- *по-активно участие в обществото;*
- *повишена осведоменост за европейския проект и ценностите на ЕС;*
- *повишена мотивация за участие в бъдещо (формално/неформално) образование и обучение след изтичането на периода на мобилност в чужбина“ [2, с.10].*

Към всяко основно структурно звено на Шуменския университет работят комисии за признаване и трансфер на кредити, които разглеждат студентски молби за признаване на натрупаните кредити в хода на обучение в чуждестранни висш училища. Дейността на тези комисии се координира от зам.-ректора по учебна дейност и образователни политики и от зам.-деканите по учебна дейност. В дейността си те се ръководят от посочените по-горе регулативни документи.

Академичните ръководства на Университета и на основните структурни звена полагат непрекъснати усилия за разширяване на възможностите за международен обмен и на неговата ефективност чрез обогатяване на формите за международно сътрудничество в сферата на науката и образованието.

Шуменският университет е част от авторитетни международни образователни и изследователски мрежи. От 04.07.2003 г. Университетът е член на Европейската асоциация на университетите (EUA) и на Асоциацията на балканските университети (BUA). През месец юни 2016 г. Университетът беше приет и в Асоциацията на Евразийските университети. През 2017 г.

след подписване на рамков договор с Държавния институт за руски език „А. С. Пушкин“, Шуменският университет стана част от партньорската мрежа на Института, включваща 114 институции от над 50 страни. В рамките на договора е подписано и споразумение за обмен на студенти с цел обучение и практика.

Университетът поддържа добри международни взаимоотношения с чуждестранни образователни институции, развивани в рамките на програма Еразъм+, в контекста на разработване на международни проекти или в рамките на двустранно сътрудничество.

Към момента Шуменският университет има сключени 65 действащи договора с университети от 17 страни за мобилност с цел обучение на студенти и докторанти и мобилност с цел преподаване и обучение на преподавателския и административния състав. С някои от страните като Германия, Естония, Полша, Словакия, Чехия, Холандия и Турция Шуменският университет има утвърдени партньорски отношения от стартирането на програмата Еразъм през 2002 г. Актуализирани са кодовете за мобилност по редица от действащите договори, като е подобрен балансът по области на знанието, което допринася за включването на повече студенти от различни професионални направления в международен обмен.

Увеличен е броят на междуинституционалните договори в сферата на образованието и обмена на научноизследователски екипи и студенти. Към момента академичната общност на Шуменския университет има възможност да осъществява международна научноизследователска и художественотворческа дейност по над 77 действащи договора. Шуменският университет работи активно с Германската служба за академичен обмен (DAAD) и българо-американската комисия за образователен обмен „Фулбрайт“.

Предприетите мерки и действия от страна на Шуменския университет за стимулирането на преподавателите и студентите за участие в мобилност и изградената действаща мрежа от Еразъм координатори доведоха до увеличаване на броя на академичните мобилности през последните години в различните професионални направления, представени в Университета.

Реализирането на академична мобилност спомага за разширяване на възможностите за творческо сътрудничество, за включването на представителите на академичната общност на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ в международни изследователски и творчески структури, за изграждане у студентите и докторантите на професионално самочувствие, мотивация за по-нататъшно развитие, умение за самопрезентация, за планиране и организиране на творчески изяви. Участието на студентите в мобилност с цел практика осигурява условия за професионалното им изграждане чрез включването им в реална работна среда, за подобряване на тяхната адаптивност към изискванията на пазара на труда, както и за проучване на съответствието на обучението в Шуменския университет на тези изисквания с цел съгласуването на учебните програми с тях.

Резултатът от мобилностите е благоприятен за интернационализацията на учебния процес като цяло, както и за създаване на условия за сравнимост на образователните модели, за заимстване на добри практики в обучението, за реализиране на студентски стажове в реална работна среда като фактор за бързо адаптиране на бъдещите специалисти към специфичните условия на труд в различни професионални области.

Литература:

1. Strategiya za mobilnost 2020 za Evropeyskoto prostranstvo za visshе obrazovanie, Bukuresht, 2012.
2. Institutsionalna programa za deystvie po programa “Erazam+” na Shumenski universitet “Episkop Konstantin Preslavski”, Shumen, 2020.
3. Pravilnik za prilagane na sistemata za transfer I natrupvane na krediti na Shumenski universitet, 2017.
4. Standarti i nasoki za osigurjavane na kachestvo v Evropeiskoto prostranstvo za visshе obrazovanie (ESG), prerazgledanite ESG, odobreni ot Konferencijata na ministrite v Erevan, provedena na 14-15.05.2015.
5. Burov, S., Pehlovanova, P. Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskia, Izdatelstvo “ELPIS”, 1995, ISBN 954-557-03-X.

*доц. д-р Росица Петрова Михайлова
ШУ „Епископ Константин Преславски“,
Педагогически факултет, катедра „Социална работа“
r.mihaylova@shu.bg*

*гл. ас. д-р Мая Д. Конова
ШУ „Епископ Константин Преславски“,
Педагогически факултет, катедра „Социална работа“
pr@shu.bg*